

יאיר יצחק הלוי — תלמיד המכון

מעשה שבת

א. מקורות בש"ס ופוסקים למעשה שבת ביחס למבשל.

הגמרא בכתובות לד. ובבבא קמא עא. מביאה ברייתא מתוספתא שבת פ"ג מ"ג ודנה בה, וכך נאמר בגמרא: "דתניא המבשל בשבת: בשוגג — יאכל, במזיד — לא יאכל, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר בשוגג — יאכל למוצאי שבת, במזיד — לא יאכל עולמית (הוא עולמית, אבל אחרים אוכלים — רש"י).

רבי יוחנן הסנדלר אומר בשוגג — יאכל במוצאי שבת לאחרים ולא לו, במזיד — לא יאכל עולמית לא לו ולא לאחרים.

מאי טעמא דרבי יוחנן הסנדלר? כדדריש ר' חייא אפיתחא דבי נשיאה, 'ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם', מה קודש אסור באכילה אף מעשה שבת אסורין באכילה. אי מה קודש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה, ת"ל 'לכם' — שלכם יהא. יכול אפילו בשוגג ת"ל 'מחלליה מות יומת' — במזיד אמרתי לך ולא בשוגג. פליגי בה רב אחא ורבינא. חד אמר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר דרבנן. מאן דאמר דאורייתא כדאמרן, ומאן דאמר דרבנן אמר קרא 'קדש היא' היא קודש ואין מעשיה קודש". רוב הראשונים והפוסקים פסקו כמאן דאמר מעשה שבת (אסור באכילה) מדרבנן ולענין מבשל (בשוגג) פסקו כרבי יהודה — שהתבשיל יאכל במוצאי שבת (מיד); ונדון בדבריהם הן ביחס למלאכת מבשל והן ביחס למלאכות שבת אחרות, ובפרט: הוצאה, בורר ומבעיר. הרמב"ם (בהלכות שבת פ"ו הל' כג) פוסק לענין מעשה שבת ומבשל בשבת בזה"ל: "ישראל שעשה מלאכה בשבת אם עבר ועשה בזדון אסור לו ליהנות באותה מלאכה לעולם, ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למוצאי שבת מיד; שנאמר 'ושמרתם את השבת כי קודש היא' — היא קודש ואין מעשיה קדש. כיצד ישראל שבשל בשבת במזיד — למוצאי שבת יאכל לאחרים, אבל לו לא יאכל עולמית. ואם בשל בשגגה למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד, וכן כל כיוצא בזה".

גם מרן השו"ע בסימן ש"ח סעיף א' פסק בעקבות הרמב"ם וז"ל: "המבשל בשבת [רמ"א — או שעשה אחת משאר מלאכות (טור)] במזיד — אסור לו לעולם, ולאחרים

מותר למוצאי שבת מיד. ובשוגג — אסור בו ביום גם לאחרים, ולערב מותר גם לו מיד. "מבאר המשנה ברורה: [בס"ק ד'] שלמבשל כמזיד אסור ליהנות מאותה מלאכה לעולם דקנסוהו רבנן (כמ"ד מעשה שבת דרבנן), ומ"מ מותר לו ליהנות מדמיה של המלאכה (ומבאר שעה"צ ס"ק ז' — דמעשה שבת מותר בהנאה, 'קדש היא לכם' — שלכם היא, ב"ק ע.א.).

ומוסיף המשנ"ב: "כתב המג"א בשם הרשב"א שגם הקדירה שבישל בה אסורה לו (מדרבנן) לבשל בה מפני שבלועה מדבר האסור לו, ודוקא המבשל לבריא, אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה" (דלא גזרו רבנן — ליחשב מעשה שבת האסור — במבשל לחולה בהיתר). אולם הגאון הרב עובדיה יוסף שליט"א בספרו לוי חן חולק על הכנת המג"א ברשב"א בתשובה סימן קעה. וסובר שהקדירה לא נאסרה להלכה (דפסקינן כרבי יהודה), רק טוב לכתחילה להגעילה, יעוין שם.

במזיד לאחרים מבואר (בס"ק ח') שמותר למוצאי שבת מיד — ואפילו למי שנתבשל בשבילו (ט"ז), דלא בעינן להמתין למוצ"ש בכדי שיעשו אלא במלאכה הנעשית ע"י נכרי בשביל ישראל, משום דקל בעיניו איסור אמירה לגוי, ויבוא לעשות כן (לומר לו) פעם אחרת כדי שיהא מוכן לו במוצ"ש מיד, אבל דבר שנעשה ע"י ישראל בידים ודאי ליכא למיחש דעי"ז שנתיר למוצ"ש מיד יבא פעם אחרת לומר לישראל לבשל לו בשבת (ט"ז); ועוד שהישראל לא ישמע לו — דאין אדם חוטא ולא לו (מג"א).

והחיי אדם (בכלל ט' סע' יא) מוסיף בזה: "שבישראל העושה דמילתא דלא שכיח הוא, לא גזרו רבנן להמתין בכדי שיעשו".

בשוגג פוסק מרן שאסור בו ביום גם לאחרים ומותר בערב מיד גם למבשל. מעיר המשנה (בס"ק ז') שהשו"ע פסק כרבי יהודה שפסקו כדעתו: הרי"ף, הרמב"ם והגאונים אולם הגר"א הסכים בביאורו לשיטת התוס' (חולין טו. ד"ה מורי להו כרבי מאיר) וסייעתם שפסקו כרבי מאיר דכמזיד אסור בין לו בין לאחרים עד מוצ"ש. ובשוגג מותר גם לו מיד. ומכריע המשנ"ב במקום הצורך יש לסמוך על זה בבישול בשוגג — לאכול מהמבשול בו ביום — אפילו למבשל — כדעת רבי מאיר.

ב. הרחבת מושג מעשה שבת לשאר מלאכות שבת: דאורייתא ודרבנן.

הרמ"א, בהלכה שהבאנו ביחס למבשל (סימן שי"ח סע' א'), הרחיב (ע"פ דברי הטור את איסור מעשה שבת לשאר מלאכות שעשה אדם בשבת. אולם במשנ"ב ובביה"ל הובאו 4 הסתיגויות חשובות מהרחבה כללית זו, שלש לקולא ואחת לחומרא.

1) לענין ספק בישול (מלאכה):

המשנ"ב בס"ק ב' מעיר: "וכל שיש ספק פלוגתא בזה, אי הוי בכלל בישול או לא, (או בשאר מלאכות כהאי גונא — בספק פלוגתא) — אין לאסור בדיעבד, דכל האיסור הזה הוא רק מדרבנן שקנסוהו וספיקא דרבנן לקולא" (פמ"ג אשל אברהם סי' שיח ס"ק י).

2) לענין מלאכה דרבנן:

המשנ"ב בס"ק ג' ובביה"ל ד"ה המבשל בשבת, מביא דעת הגר"א בכיאוורו (וכן דעת החיי אדם בהלכות שבת כלל ט' סע' יא) דאף לדעת השו"ע שפסק כרבי יהודה היינו בדאורייתא, אבל במלאכה דרבנן לא קנסו שוגג אטו מזיד, ובשוגג אין לאסור בדיעבד ליהנות ממלאכה דרבנן אפילו לעושה בו ביום (בשבת עצמה).

וכן משמע דעת הרמב"ם (הל' שבת פכ"ג הל"ח) שאסור להטביל כלים טמאין בשבת (מדרבנן — מפני שהוא כמתקן כלי) ויחד עם זאת פסק שהמטביל כלים בשבת בשוגג — ישתמש בהן (בשבת), במזיד — אל ישתמש בהם עד מוצ"ש (כדעת רבי מאיר — במעשה שבת).

גם החיי אדם בנשמת אדם ס"ק ט הביא ראיה זו מדברי הרמב"ם, וכן מפסקי הרמב"ם לענין איסור הגבהת תרומות ומעשרות (שם בהל': ט, יד, טו) שהמגביה תרומות ומעשרות בשבת או ביו"ט בשוגג יאכל ממה שהתקין, יעוין שם.

כן מובא במשנ"ב (סימן שכ"ג סעיף ז') ס"ק לג (ומקורו המג"א בס"ק יא) שאם עבר וטבל כלי (הטעון טבילה) אפשר דמותר לו להשתמש בו כיון דיש מתירין (להטבילו) אפילו לכתחילה. ובשעה"צ (ס"ק לב) ציין לדברי הפרי מגדים שכתב (באשל אברהם ס"ק יא) דמשמע דכמו לענין מבשל בשבת, הוא הדין בכל כעין זה — בכל דבר דאיכא פלוגתא דרבותא — אין לאסור בדיעבד. וכן סיים החיי אדם (שם בסע' יא): "ומ"מ בדבר שיש מתירין לכתחילה, אף דלא קי"ל הכי, מ"מ בדיעבד מותר".

3) מלאכה שאינה משנה בגוף החפץ:

הביה"ל ד"ה אחת משאר מלאכות מביא את דברי החיי אדם (כלל ט' סע' יא), הקובע שדין זה של מעשה שבת האסור בו ביום אפילו בשוגג — הינו דוקא בדבר שנעשה מעשה בגוף החפץ, שנשתנה מכמות שהיה — כמבשל וכיוצא בו.

אבל המוציא מרשות לרשות שלא נשתנה הדבר מכמות שהיה:

אם בשוגג — מותר אפילו לו אפילו בו ביום.

ואם במזיד — אסור אפילו לאחרים עד מוצ"ש מיד.

ומ"מ יש להחמיר בכל איסור תורה כמו מבשל. וביסוד זה הנלמד ממלאכת הוצאה, ומהשלכות והסתעפויות יסוד זה לשאר מלאכות שבת, נתמקד בהמשך המאמר.

4) מלאכה דלא מינכר קנס חכמים — שלא ליהנות בו ביום — בשוגג.

הביה"ל (ד"ה אחת) מסיים וז"ל: "ודע דלדעת השו"ע דפסק כרבי יהודה דבשוגג — מותר ליהנות במוצאי שבת — זהו (דוקא) בכל מלאכות דמינכר הקנס שקנסו חז"ל שלא ליהנות בו ביום עד מוצ"ש, אבל בנוטע בשבת והוא הדין כזורע, דבלאו הכי אין יכול ליהנות לאלתר, שוגג שוה למזיד דבשניהם צריך לעקור הנטיעה, וכן איתא בהדיא בגיטין דף נג: בדעת רבי יהודה". דכן איתא בגיטין (נג:): "דתניא (בתוספתא שבת פ"ג מ"ו): "הנוטע בשבת בשוגג יקים במזיד יעקר... דברי רבי מאיר: רבי יהודה אומר: בשבת בין בשוגג בין במזיד יעקר".

ג. מעשה שבת במלאכת הוצאה.

כבר הבאנו (בסעיף ב-3) את דברי הביה"ל בשם החיי אדם שבמלאכת הוצאה בשוגג מותר אפילו לעושה ואפילו בו ביום. ובנשמת אדם (בס"ק ט) מבואר שמקורו הוא הרמב"ם (בהלכות שבת פ"ו הל' כ"ד) וז"ל: "פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו, בשוגג — יאכלו בשבת (אפילו למוציא) — שהרי לא נעשה בגופן מעשה ולא נשתנו, במזיד — לא יאכלו עד מוצאי שבת (אפילו לאחריהם)".

וכן הביא הנשמת אדם שכן כתבו הרשב"א והריטב"א בחידושיהם, יעוין שם. וכן מוכח בשו"ע (סימן ת"ר סע' ט') וז"ל: "פירות שהוציאו חוץ לתחום והחזירום אפילו במזיד לא הפסידו מקומם (שכל העיר להם כד"א וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ככתחילה — אם הוא יו"ט), ואם הוא שבת מותרין באכילה במקומם ואפילו לאותו ישראל שהחזירם לצרכו במזיד (מאי טעמא אנוסים הם);

וכל זמן שלא הוחזרו והם חוץ למקומם: אם הוציאן בשוגג מותרים לאכלם ואסור לטלטלם חוץ לד' אמות. (ואם הוציאן במזיד אסור לאכלם אפילו מי שלא הוציאם, ויש מתירים למי שלא הוציאם)". (השו"ע פוסק לקולא יותר מהרמב"ם — גם בלא הוחזרו). והנשמת אדם מסיק מדברי מרן שסתם: "אם הוציאן בשוגג מותרין לאכלם" — שאפילו למוציא עצמו. בעצם מקור דין זה הינו ברייתא וסוגיא במסכת עירובין פרק ד' (מי שהוציאוהו) מא: — מב. וחידושו של החיי אדם הוא בכך שאת היסוד שכתוב מפורשות ברמב"ם ובראשונים (רשב"א וריטב"א) במלאכת הוצאה — שלא נעשה מעשה בגוף החפץ ולא נשתנה מכמות שהיה — הרחיב החיי אדם לכלל מלאכות שבת. ונדון בהשלכת יסוד וחלוק זה למלאכת בורר ולאופנים של מתעסק.

ד. מעשה שבת במלאכת בורר.

מלאכת בורר אסורה מדאורייתא באופני וגדרי ברירה המבוארים בסוגית בורר (שבת עד.). ואם בורר אוכל בידו לאלתר מותר דזהו דרך אכילה. השו"ע (בסימן שיט סעיף א') פוסק: "הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלים ובורר מין ממין אחר בנפה ובכברה חיב (מדאורייתא), בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור (מדרכנו), ואם בירר בידו כדי לאכול לאלתר — מותר".

הביה"ל (בר"ה הבורר אוכל מתוך הפסולת): הביא את דברי הפרי מגדים (באשל אברהם ס"ק א) שבדיעבד אם בירר יש לומר דאסור לאותה שבת דנהנה ממלאכת שבת, וצדד — אולם לפי מה שכתב הגר"א (והחיי אדם שהובאו לעיל לענין כישול, סימן שיט סע' א) אין להחמיר בשאר מלאכות בשוגג לענין דיעבד.

הפרי מגדים (א"א ס"ק א) מחמיר לאסור באותה שבת בבורר (בשוגג) אוכל מפסולת דנהנה ממלאכת שבת — דאי אפשר לאכול כך; אבל מסתפק — בבורר שני מיני אוכלין דאפשר לאכול כך — צ"ע (יעוין בביה"ל סי' שי"ט סע' ג' ד"ה לאכול מיד — שהבחין בין שני המקרים בתכלית הברירה בנידון למלאכה שאינה צריכה לגופה). כן הסתפק הפמ"ג בבורר אוכל מפסולת במזיד, האם יאסר האוכל לבורר לעולם — כמו במבשל במזיד, משום

לא מהני מעשיו כל כך, שיכול להחזיר האוכל לפסולת כמו שהיה ולברור ביום חול, משא"כ במבשל דאהנו מעשיו — נשתנה גוף החפץ ולא ניתן להחזירו לכמות שהיה לא מבושל. או שיאסר מטעם קנס (מדרבנן) דעביד איסורא — וצ"ע. ובשוגג: אין להחמיר ומותר בין לו בין לאחרים באותה שבת מיד, (ביה"ל ד"ה הבורר). וצ"ע בהערות ובמקורות לדברי הפוסקים והאחרונים (הכרעת הביה"ל בבורר בשוגג) שהבאנו.

ואם עבר וברר פסולת בדבר שיש בו מחלוקת אם מותר לברור הפסולת, מותר האוכל מיד — והיינו אפילו במזיד (משנ"ב סימן שי"ח ס"ק ב, חיי אדם כלל ט סעיף יא).

ה. תיקון וביטול מעשה שבת במלאכת בורר ע"י החזרה

בספר איל משולש (פרק ו' סעיף לב ובהערות) הביא מחלוקת האחרונים בבורר פסולת בשוגג האם מועיל להחזיר הפסולת חזרה לתערובת (האוכל והפסולת) על מנת לבטל את מעשה שבת במלאכת ברירה.

יש סוברים שלאחר שעלה בידו הפסולת בטעות — צריך לחזור ולערבה עם האוכל ושוב אין בזה משום בורר. כן הוא דעת שכיתת השבת (במלאכת בורר סעיף ג' בבאר רחובות ס"ק י') שלדעתו כל המחזיר מיד הנכרר לתערובת אין זה ברירה. וכן כתב בספר ברית עולם (הלכות בורר סעיף סז), אולם לדעתו מועילה החזרה לתערובת דוקא כשנתכון לקחת אוכל ובטעות עלתה בידו פסולת, אבל אם מתחילה לקח על הספק — אם הוא אוכל או פסולת — בזה אין מועיל להחזיר הפסולת לתערובת לבטל מעשה הברירה בשבת. והוא הדין בשני מינים ככהאי גונא (דבר שהסתפק בו הפמ"ג).

יש החולקים וסוברים שאין זה מועיל מה שמחזיר הפסולת לתערובת, ואסור לאותה שבת. כן הוא דעת המגן אבות שצ"ע שכיתת השבת בבאר רחובות והשיג עליו, וכן דעת המנחת שבת על קיצור שו"ע (סימן פ סעיף טו ס"ק ס"ד) בשם התהלה לדוד. בבורר במזיד הסתפק הפרי מגדים באשל אברהם (ס"ק א') האם יאסר עולמית לבורר, מפני שניתן להחזיר התערובת — ולא אהנו מעשיו.

דעת כף החיים (סימן שיט ס"ק לז) בשם פתח הדביר: דכיון שעשה מלאכה במזיד — נאסר לו לעולם — ואין מועיל מה שחוזר ומערבו כמות שהיה, וכן נפסק ברב פעלים סימן יג. לעומת זאת בבן איש חי (הלכות שנה שניה פרשת בשלח סעיף ד) משמע שאם חזר ועירב ובטלו מעשיו אסור לאכול ממנו בדרך היתר בו ביום (דוקא) דקנסינן ליה — אבל לא נאסר עולמית. וכן הוכיח התהלה לדוד (סימן שיח סע' ג) מלשון הרמב"ם שהבאנו (הלכות שבת פ"י הל' כג) דבכל המלאכות נאסר עולמית במזיד — אם נהנה מהמלאכה, אבל אם יבטל המלאכה ולא אהני מעשיו מותר המאכל אלא שלבו ביום (דוקא) אסור — דקנסינן ליה. וגם במבשל בשבת לח ונצטנן לגמרי (דלא אהנו מעשיו בכישול) קנסינן ליה לכו ביום ומותר למוצ"ש.

ו. הסברות בקנס מעשה שבת במזיד — בדלא אהנו מעשיו.

יש צורך להבין במה נחלקו האחרונים שהבאנו, בכורר במזיד כשדזור ומערב התערובת כבתחילה. דעת התהלה לדוד דמשמע מלשון הרמב"ם שאסור לבו ביים מטעם דקנסינן ליה אולם מותר למוצ"ש מיד, דלא אהנו מעשיו (וכן משמע בספר בן איש חי). לעומת זאת הרב פעלים, פתח הדביר וכף החיים שהבאנו — דעתם שנאסרה התערובת עולמית לכורר. ויש לבאר מדוע לדעתם נאסר עולמית והא לא אהנו מעשיו. ואולי ניתן לבאר באופן הבא. הזכרנו לעיל את דעת (התנא) רבי יוחנן הסנדלר שמעשה שבת במזיד אסור באכילה מדאורייתא כקודש. כידוע בדבר שהוא קודש (חטאת, תרומה, נטע רבעי, וכד') גם אם עושים במאכל הקודש שינוי (ואפילו נשתנה כליל) נשאר הדבר קודש ואסור באכילה (לזרים). אמנם נפסק כרבי יהודה ומעשה שבת אסור רק מדרבנן — ודלא כרבי יוחנן הסנדלר, אולם אפשר לומר שלדעת רבי יהודה האוסר (מדרבנן) את המאכל עולמית למבשל במזיד, היינו שרבנן אסרו לו (למבשל) — ליהנות מהחפצא של מעשה שבת, שבגופו נעשה תיקון ע"י עבירה במזיד, כמעין קודש, מבחינה זו שרבנן שוויו אנפשיה (לו בדוקא ולא לאחריים) כחתיכה דאיסורא כקודש. כלומר שביחס למזיד עצמו רבנן קנסו עליו את חומרת ר' יוחנן הסנדלר — מדרבנן בלבד — באשר נפסק כמ"ד מעשה שבת דרבנן. ועל כן גם אם חוזר ומבטל פעולתו. כמו במלאכת בורר שחוזר ומערב הפסולת שברר, ולא אהנו מעשיו, עם כל זאת רבנן קנסוהו — שבחפצא שבצע בגופו תיקון ע"י עבירה במזיד, לא יאכל ממנו עולמית כמו קודש. כן שמעתי מהרה"ג ר' מיכל פיינשטיין שליט"א שניתן לומר בהבנת הרב פעלים וכף החיים בשם פתח הדביר — שקצת משמע מדבריו כן. גם מדברי המג"א בשם הרשב"א שהובאו במשנ"ב ש"ח ס"ק ד שהבאנו לעיל: "דגם הקדירה שבישל בה בשבת (במזיד) אסורה לו לבשל בה מפני שהיא בלועה מדבר האסור לר" — משמע שהבין (המג"א) שהאיסור הוא בחפצא וכמבואר. (אם כי חלקו על הבנת המג"א ברשב"א הכתב סופר בשו"ת, והג"ר עובדיה יוסף בספרו לוית חן שגם להלכה דעתם אחרת — דהקדירה לא נאסרה מעיקר הדין.) גם בסוגיות שהבאנו מוצאים מעין זה. הגמרא (בכתובות לד. ובב"ק עא.) אומרת שלדעת התנא רבי שמעון — שחיטה שאינה ראויה (לאכילה) לא שמה שחיטה, אמרי סבר לה כרבי יוחנן הסנדלר (לענין שחיטה בשבת). וכדעת רבי שמעון נפסק להלכה בענין כיסוי הדם (במשנה חולין פה., רמב"ם קדושה הלכות שחיטה פ"ד הל' י, ושו"ע יו"ד סימן כח סעיף יז).

ז. מעשה שבת במבעיר באופן של מתעסק.

בשמירת שבת כהלכתה פרק י' דיני הקרח והמקרר בשבת וביו"ט כעף טז מובאת הלכה אקטואלית מענינת: פתח את (דלת) המקרר החשמלי בשבת או ביו"ט ונתברר שהנורה שבו נדלקה, אין המאכל שבו נאסר באכילה. מבאר הרב י. נויבירט בהערה מד, בשם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך שליט"א —

דאין לאסור המאכלים שבמקרה משום מעשה שבת (שהדליק נורה — מבעיר) שהרי לדעת החיי אדם שהובא בביה"ל שציינו לעיל, כיון שלא נעשה מעשה בגוף המאכל ולא נשתנה — לית ביה משום מעשה שבת. ואפילו לפי מה שסיים החיי אדם — ומ"מ יש להחמיר בכל איסור תורה כמו מבשל, כאן קיל טפי דלא נעשה שום דבר באוכלין.

עוד מדגיש הרב נויבירט שבנידון דידן — עצם פתיחת המקרר אינה אסורה, אלא שבשעת פתיחת דלת המקרר עושה איסור של הדלקת הנורה; ובפרט שגם אפשר להוציא את האוכלין מן המקרר שלא ע"י הדלקה (ע"י תחיבה זהירה של סכין וכד' על כפתור ההדלקה מצד צירי הדלת של המקרר — הערה לז), והוי ליה כנעשתה עבירה צדדית. ובנוסף לכך בשוגג — שלא ידע כלל בעת פתיחת המקרר שהנורה תידלק — הרי אינו אלא מתעסק בעלמא, דקיל טפי משוגג.

וגם לדעת הגאון רבי עקיבא איגר בשו"ת רעק"א סימן ח' המוכיח דמתעסק נמי חשיב מעשה עבירה אלא דמקרי שגגת (איסור) עבירה, ובכחאי גונא גזירת הכתוב לפטרו מקרבן חטאת דמעטינן מאשר חטא בה — פרט למתעסק, אבל (מלאכת) עבירה יש כאן — אומר הרב נויבירט שבנידון דידן כשמתעסק רק בדרך של פסיק רישא, שלא זכר כלל מענין הנורה, אפשר דקיל טפי, דלא יאסרו המאכלים שבמקרה גם לדעת הגאון רעק"א, ואפילו לו לבו ביום.

במזיד — שידע שתידלק הנורה ואעפ"כ עבר ופתח את דלת המקרר ונדלקה הנורה, עולה מהפוסקים שרבנן קנסוהו ליהנות ממעשה שבת זה — פתיחת דלת המקרר שגררה חלול שבת — ויהא אסור ליהנות מהמאכלים שבמקרה באותה שבת — בין לו ובין לאחרים.

ה. מסחר במעשה שבת המתבצע במזיד.

כבר הבאנו בפסקה א' את דברי המשנ"ב בסימן שיח סע' א ס"ק ז: שהגם שלמבשל במזיד אסור ליהנות עולמית מאותה מלאכה שבצע — דקנסוהו רבנן, מ"מ מותר לו ליהנות מדמיה של המלאכה (דאפילו לשיטת רבי יוחנן הסנדלר — מעשה שבת מותר בהנאה). אולם אם מבצעים מסחר (גלוי) במעשה שבת הנוצר ע"י חילול שבת במזיד דעת רבותינו לאסור זאת לכל ישראל עולמית.

בשו"ת כתב סופר חלק או"ח סימן נ הורה — בדבר פונדק של ישראל שהיהודי היה מבשל בשביל לקוחותיו — שברור דכל מה שנתבשל בשבת אסור לכל ישראל עולמית. גם בספר קהלות יעקב חלק א סימן ז בתשובה להר"ר יעקב הלפרין זצ"ל דן למעשה האם מותר לקנות ולהשתמש במלט אשר יוצר בבית חרושת בו עובדים יהודים גם בשב"ק.

ופסק לאסור מג' טעמים: מצד לפני עור, מצד מסייע עוברי עבירה, ומצד מעשה שבת. ביחס למעשה שבת מחדש הקהלות יעקב במסקנת דבריו: ודע דהא דמעשה שבת אסורין הוא לאו דוקא באכילה אלא בכל הנאות הבאות מחלול שבת. וכמדויק מלשון הרמב"ם (בפ"ו מהל' שבת הכ"ג): דאסור ליהנות מאותה מלאכה (לעולם). כן מוכיח מהגמרא בגיטין (נג:) לענין נוטע בשבת שדעת רבי יהודה: בין שוגג בין מזיד — יעקר, ומשמע דאין היתר למכור (אפילו לנכרי) מדאין לו תקנה אלא עקירה, (וכן מעוד סוגיות) — דהיכא

דאסרו חז"ל מעשה שבת לאו דוקא באכילה אסרו — אלא בכל הנאות הבאות ממעשה שבת. בנקודה זו יבין המעיין היטב שהקהלות יעקב חולק על המשנה ברורה, והרי למשנ"ב יש ראייה מהגמרא? ! אומר הסטייפלר: ודאמרינן בכתובות לד. (ובכ"ק עא.) היא קודש ואין מעשה קודש להיאסר בהנאה, י"ל דזהו דוקא לרבי יוחנן הסנדלר דמעשה שבת דאורייתא, ולענין הדאורייתא הוא דאמרינן דמותר בהנאה, גם י"ל דקמ"ל דגיף החפצא לא נאסר בהנאה כקודש, ומותר ליהנות ממנה במה שהיה ראוי (מדאורייתא), בלתי המעשה שבת (שאסור מדרבנן), וכמו שחדשנו בפסקה ו. ומסיים הסטייפלר דאפילו לדעת המשנ"ב המתיר למוכרו לנכרי וליהנות מדמי המלאכה, היינו כשלא נתכוין בשביל למוכרו (ולהסתחר במעשה שבת). אבל כשעיקר כוונתו למכור (כמו במפעל המלט) ודאי ברור דאסור (מדרבנן): למכור, לקנות וליהנות עולמית ממעשה שבת כזה.

רשימת מקורות ומראי מקום בש"ס ופוסקים לנושא מעשה שבת.

- א. גמרא: .1 סוגית — המבשל בשבת: כתובות לד., בבא קמא עא. חולין טו., שבת לח., גיטין נג: ובמפרשים.
 .2 סוגית — פירות שיצאו חוץ לתחום: עירובין מא: מב. ובראשונים.
 .3 משניות בדיני מעשי שבת: תוספתא שבת פרק ג' (משנה ג-ה).
- ב. רמב"ם: .1 זמנים הלכות שבת: פ"ו הל': כג-כד, פכ"ג הל': ח, ט, טו.
 .1 או"ח הלכות שבת: סימן שיח סעיף א' — במשנ"ב וביה"ל.
 .2 סימן שיט סעיף א' — תביה"ל ד"ה הבורר אוכל.
 .3 סי' שכג סעיף ד' — משנ"ב ס"ק לג ושעה"צ ס"ק לב.
 .4 סי' שלט סעיף ד' — משנ"ב ס"ק: כה, ל'; ושעה"צ ס"ק כד, כו.
 .5 סי' תה סעיף ט — וביה"ל ד"ה מ"ט אנוסים.
- ד. פוסקים: .1 חיי אדם הלכות שבת כלל ט' סעיף יא ובנשמת אדם ס"ק ט'.
 .2 שביתת השבת מלאכת ברור סעיף ג' ובבאר רחובית ס"ק י'.
 .3 תהלה לדוד הלכות שבת סעיף שיח ס"ק ג'.
 .4 מנחת שבת (על קצש"ע הלכות שבת) סימן פ סעיף טו ס"ק ס"ד.
 .5 כף החיים הלכות שבת סי' שיט סעיף ד ס"ק לז.
 .6 פתח הדביר הלכות שבת סי' שיט סעיף א'.
- ה. שו"ת אחרונים: .1 רב פעלים או"ח סימן יג.
 .2 כתב סופר או"ח סימן נ.
 .3 קהלות יעקב חלק א' סימן ז.
 .4 רבי עקיבא איגר פסקים סימן ח.